

G. W. Leibnizin teokset julkaistaan - ennen pitkää... (Markku Roinila)

Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716) on niitä filosofian ja yleensä tieteen klassikoita, joiden koko tuotantoa ei ole vielääkään saatettu tutkijoiden ulottuville. Tämä ei sinänsä ole mikään varsinainen ihme - Leibnizin *Nachlass* koostuu paitsi lukemattomista julkaisemattomista käsikirjoituksista, myös 15 000 kirjeestä 1050 kirjeenvaihtokumppanin kanssa.

Helsingin Sanomat uutisoi kesällä kansainvälisestä yhteistyöprojektista, jonka tarkoituksena on julkaista Leibnizin luonnontieteellisiä, teknisiä ja lääketieteellisiä töitä. Kahdeksanosaisen sarjan julkaisevat Berliini-Brandenburgin tiedeakatemia (joka oli Leibnizin perustama v. 1700 eli täyttää tänä vuonna 300 vuotta), Venäjän tiedeakatemia (jonka perustamisessa myös Leibnizilla oli sormensa pelissä) sekä Ranskan tiedeakatemia (jonka täysjäseneksi Leibniz yritti koko elämänsä turhaan päästä). Tiedeakatemioiden yhteinen hanke on hyvin tervetullut, sillä Leibnizin teknis-luonnontieteellisiä tekstejä (joihin kuuluu mm. kirjoituksia Harzin alueen malmintuotannon tehostamisesta) ei ole julkaistu vielä paljонkaan.

Leibnizin koko tuotannon ilmestymistä saadaan silti odottaa vielä kauan, sillä ns. Akademia-laitos, joka aloitettiin 1900-luvun alussa Paris Académie des Sciencesin ja Akademie der Wissenschaftin (Berliini) yhteistyönä, ja jonka ensimmäinen maailmansota keskeytti, on vielä kaukana valmistumisestaan. Vuodesta 1923 projektin taustalla on ollut Saksan tiedeakatemia ja se on julkaissut kolmekymmentä volyymia lähinnä poliittista ja diplomaattista kirjeenvaihtoa. Julkaisuprojekti jakaantuu seitsemään sarjaan, jotka ovat 1) Yleinen poliittinen ja diplomaattinen kirjeenvaihto (julkaistu 15 osaa kattaen ajan syyskuuhun 1698 asti) 2) Filosofinen kirjeenvaihto (julkaistu 1 osa kattaen ajan vuoteen 1685 asti - sarjan julkaiseminen on pysähdyksissä) 3) Matemaattinen, luonnontieteellinen ja tekninen kirjeenvaihto (julkaistu 4 osaa, vuoteen 1690 asti) 4) Poliittiset kirjoitukset (julkaistu 3 osaa; vuoteen 1689 asti), 5) Historialliset kirjoitukset (ei julkaistuja osia), 6) Filosofiset kirjoitukset (julkaistu 4 osaa; 1690 asti sekä kuudes osa, joka sisältää Leibnizin *Nouveaux Essais*) sekä 7) Matemaattiset, tieteelliset ja tekniset kirjoitukset (julkaistu 2 osaa; 1676 asti). Filosofisista kirjoituksista on lisäksi tutkijoiden kesken levinnyt etukäteispainoksia (ns. *Vorausedition*) tulevista julkaisuista.

Kaiken kaikkiaan on julkaistu vasta noin kymmenen prosenttia kaikesta Hannoverissa sijaitsevan Leibniz-Archiv:n materiaalista. *Helsingin Sanomien* arvio Leibnizin kirjallisen jäämistön valmistumisesta vuoteen 2055 mennessä vaikuttaakin aika utopistiselta - pikemminkin voisi sanoa tunnetun Leibniz-tutkijan Roger Ariewin lailla sen kestävän nykyisellä tahdilla vielä muutaman vuosisadan.

Käsikirjoitusten julkaiseminen täydentää kuvaa Leibnizista universaalinerona, joka saattoi yhtäaikaaisesti suunnitella sukellusveneitä, laskukoneita, toimia diplomaattina, hovihistorioitsijana, kielentutkijana, filosofina, poliittisena pamfletistina, neuvotella eri uskontunnusten yhdistämisestä ja tiedeakatemioiden perustamisesta ja haaveilla

pansofistisesti yhdistyneestä Euroopasta, jossa on rationalistinen uskonto ja jossa kaikki hallitsijat ovat ensisijaisesti kiinnostuneita tieteen edistämisestä.

Myös näkemys Leibnizin filosofiasta on hiljalleen kirkastumassa uusien käsikirjoitusten tullessa julkisuuteen. Yleinen virhenäkemys Leibnizista opportunistina ja hovinaisten liehittelijänä, jonka vakiinnutti Bertrand Russell, on vähitellen väistymässä, kun tutkijat ovat voineet jäljittää Leibnizin ajattelun kehitystä erilaisista luonnoksista ja muistiinpanoista, joita usein tuolissa yönsä viettänyt filosofi tehti milloin mistäkin aiheesta. Leibnizin filosofian tutkimus elää parhaillaan vahvaa nousukautta ainakin anglosaksisissa maissa, vaikka tutkimuksessa on pääosin tyytyminen jo viime vuosisadan puolella ilmestyneeseen C. I. Gerhardtin toimittamaan seitsenosaiseen standardilaitokseen, joka kattaa vain pienen osan tämän universaalifilosofian tuotantoa. Samalla esille tulee myös yhä voimakkaammin Leibnizin filosofian yleismaailmallinen kokonaisuus, jossa muutamien rationalististen peruseriaatteiden pohjalta Leibniz saattoi kehittää malleja niin yleiskieleksi, ajattelukalkyyliksi, dynamiikaksi, metafysiikaksi kuin oikeusfilosofiaksi ja etiikaksikin.

Kirjoittaja on tutkija Helsingin yliopiston Filosofian laitoksella. Leibnizin ajatteluun voi tutustua myös Roinilan kokoamalla internet-sivulla osoitteessa <http://www.helsinki.fi/~mroinila/leibniz.htm>